

блеми на Българското възраждане" (1976), където е отделено специално внимание на Софроний и неговата епоха. Не е отразена също статията на Т. Съев „Дълбока благодарност към освободителите“ (сп. „Духовна култура“, 1978, № 3, 8—20), в която е разгледано възвръщането на Софроний към българския народ от 1810 г. Пропуснати са и някои публикации от българския печат на чужди езици: Дългевски, Н. М. Софроний Врачанский. По случаю 160-летия со дня смерти. 1813—1973. — Etudes balkaniques, 1974, № 2—3, 154—167; Мечев, К. Софроний Врачанский — видний българский писатель конца XVIII — начала XIX века. — Bulgarian historical review, 1974, № 1, 71—80; Alexieva, A. Sofronij Vracanski — traducteur de „Свѣтърѣ пожитѣхъ“ Etudes balkaniques, 1979, № 1, 63—85.

За съжаление в тази част на библиографията се забелязват и други слабости: срещат се някои неточности и непълноти в библиографските описания, невинаги има препратки към повторните публикации, понякога едни и същи статии са описани повторно. Допуснати са освен това и някои досадни грешки: рецензията на Ел. Георгиева (№ 499) е поместена не в сп. „Език и литература“, а в сп. „Български език“, статията на Н. Аретов (№ 591) е напечатана не в поредицата „Литературна история“, а в сп. „Литературна мисъл“.

Във втората част на последния дял са пред-

ставени публикациите за Софроний в чужбина — общо 49 заглавия. Материалите тук са групирани отново според графическия признак — на кирилица и на латиница. Както вече казах, подобна подредба в една научна библиография е неуместна. Освен всичко друго при нея възникват някои затруднения: къде да се отнесат публикациите на кирилица, поместени в издания, чиито заглавия са на латиница? И в този случай библиографските описания би трябвало да се подредят по азбучния ред на страните (както това е направено в останалите библиографии от поредицата) или хронологично.

Може би част от посочените слабости и грешки се дължат на ускорените темпове на работата над библиографията — за да излезе тя непременно през юбилейната година. Но библиографите не са книги-еднодневки: юбиленте отшумяват, а те остават, за да служат и на днешните, и на утрешните поколения.

Разбира се, като цяло био-библиографският указател за Софроний Врачански заслужава положителна оценка. Това е едно извънредно полезно и навременно издание, към което ще се обръщат не само специалистите, но и всички, които проявяват интерес към живота и делото на бележития възрожденец.

Илия Тодоров

НЯКОИ МОМЕНТИ ОТ ИСТОРИЯТА НА СЛОВАШКАТА ТЕКСТОЛОГИЯ

Text a textologia, Veda, vydavatelstvo SAV, Bratislava, 1989

Сборникът „Текст и текстология“ на словашкото академично издателство предлага шест студии по проблеми на текстологията. В краткия увод Иван Куси проследява развитието на текстологията като научна дисциплина в Словакия, засяга задачите и въпросите, които стоят за разрешаване пред издателите на стари литературни творби.

В първата студия „Няколко бележки за издаването на текстове от старата словашка литература“, Ева Ткачикова разглежда практиката около издаването на произведения от старата словашка литература, като същевременно прави опит за сравнение с днешното положение в текстологията. „Основният методологически принцип на съвременната текстология — пише тя — е не само изолираното литературно-лингвистично изучаване на различни текстови варианти, но и проследяването на функционалната система на текстовете извори.“ Такъв тип отношения към конкретния текст е свързан с обясняването на неговия генезис, на неговата обществена рецепция и същевременно той спомага за адекватното разбиране смисъла на цялото произведение. В миналото, се отбелязва в студията, издаването на стари текстове е зависело главно от религиозната им насоченост. Затова съществуват предимно преписи на религиозни песни, които,

макар да запазват архичния си вид, също са преминали през различни интересни изследователски перипетии (напр. случаят с Трановските песнопения). Макар в миналото религиозната поезия да е била в центъра на вниманието на църковните историци заради религиозните си стойности, мнозина изследователи са откривали и нейната художествена стойност (тук се имат предвид трудовете на Дюрович и Моцек). Отсъствието на различни езикови елементи, както и многобройните копия, варианти и версии създават днес доста трудности пред изследователя-текстолог. Е. Ткачикова цитира и сравнява отделни преписи, проследява влиянието на чешки, немски, латински и унгарски език върху словашките религиозни и исторически песни. В заключение тя изтъква, че е нужен единен кодифициран узус, който би могъл да се създаде само при съвършеното познаване и изследване на текста, чрез внимателна реконструкция на целия текстови процес от литературно-художествена и езикова гледна точка.

Студията на Гизела Гафрикова „Из текстологичната проблематика на словашката литература от XVII и XVIII век“ е разделена на две части. В първата авторката се спира на различията, свързани с обработката на старата словашка литература и подготвянето на тек-

стове за печат от по-късните векове. Според нея разликите са три: в разбирането на понятието за авторския субект и автентичността на прозата му, в граматичната и ортографската неустойчивост в по-ранния литературен език, в степента на запазеност на текстовете източници. Г. Гафрикова смята, че при издаването на старата словашка литература все още липсват принципи, които да са обусловени от съвременното състояние на литературно-историческото изследване. Във втората част тя анализира сборника на Длабач от 1743 г. с църковни песнопения. Според авторката този тъй срещан жанр в словашката барокова литература все още не е достатъчно оценен, а сборникът според нея е едно изключително явление. Основания за подобна оценка й дава фактът, че в преписа му са посочени две обозначения, с които преписвачът посочва по-ранна дата за написването на сборника — 1689 г., както и имената на неговите вероятни създатели — Коледак и Палубини. Г. Гафрикова се опитва да провери доколко са верни тези бележки, както и да характеризира религиозната лирика на двамата посочени автори.

На текстологични проблеми, свързани с творчеството на три словашки реалисти, е посветена студията на Мариана Минарикова „Текстологични и стилнови проблеми в прозата на словашкия реализъм“. Тя анализира „Беседи и мисли“ на един от народните словашки будители — Светозар Хурбан Ваянски. Разглежда четирите редакциии на първата част „Картинки“, които показват как се модернизира стилът на писателя, как се насича с голяма експресивност и метафоричност. Трите пълни текста на втората и третата част „Летящи сенки“ и „Цвят и тон“, отбелязва М. Минарикова, разкриват по-малко стилистични поправки. Но като цяло всички промени в композицията, облика на героите, лиричните отклонения и т. н. показват стремежа на писателя да постигне стилowo и композиционно единство при изразяването на идеята.

М. Минарикова се спира и върху произведението на Елена Мароти-Шолтесова, която с творчеството си се доближава до прозата на Ваянски. Авторката сравнява трите издания на дневниковата и биография „Моите деца“, излезли през 1885, 1913—17, 1923 г. Тя се спира също и върху творчеството на видния словашки реалист Мартин Кукучин и доказва неговото новаторство не само в тематично, но и в стилистично отношение. Своите изводи М. Минарикова прави въз основа на романите му „Майката зове“, „Лукаш Блахосей Красон“, пътни записки, някои пиеси и др.

Студията на Вера Босакова „Антиципацията в текстологията“ е разделена на две глави: в първата се разглеждат текстологични проблеми, свързани със съставянето на пълни събрани съчинения на Св. Х. Ваянски, а във втората — с новелите на Маргита Фигули (от началото на 80-те години). Интересно е, че в случая В. Босакова разглежда автори и проблемите, свързани с техните текстове, като единият от тях е наш съвременник. За теоретич-

на основа тя използва досегашните постижения на словашката текстология, както и резултатите в тази научна дисциплина в световен мащаб. В главата за Ваянски авторката, както и М. Минарикова, обръща внимание на стила му, разбира пластичността на отделните езикови средства като автентичен документ за поетиката на миналия век, за поколението на писателя и за личността му. Що се отнася до новелите на М. Фигули, В. Босакова използва три оперативни модела, които, приложени към сюжета, героите, изразните средства, могат да се считат за антиципационен (прогнозиращ) модел за възникването на цялата проза на бележистката.

Александър Шимкович в „Бележки към проблематиката на издаването на литературната кореспонденция“ представя някои моменти от развитието на този жанр в Словакия. Литературната кореспонденция според него е съставна част от културното наследство на един народ, със свое място в литературния живот. А. Шимкович разбира литературната кореспонденция като литературен документ и текст, като законна част от творчеството на всеки писател, незаменим източник за първична информация за интелектуалния и емоционалния живот на твореца, за неговите възгледи, вкусове и т. н. Той проследява публикуването на кореспонденцията на възрожденските дейци Палкович, Копитар, Колар, Шафарик, Л. Щур, както и на писателите реалисти Ваянски, Хвиездослав и др.

Не без значение са и коментарите към писмата, които А. Шимкович възприема като органична част от научното издаване на литературни документи. Задачата на коментара е да освети формалната и съдържателната страна на текста, да подаде максимално точна интерпретация. В заключение авторът пише: „Издаването на кореспонденция е високо научен труд, който поставя пред издателя големи изисквания.“ Изисквания преди всичко за научна подготовка на всички равнища на дейността от събирането на документите, тяхната обработка и прочит, до компетентния коментар.

Последната студия в сборника на Петер Заяц „Текстологията и теорията на литературата“ е с по-общ теоретичен характер. Целта на автора е да посочи, че „практическата задача на текстологията“ като наука за текста е неговото издаване в оптималния му вид. П. Заяц се спира върху необходимостта двете научни дисциплини да си взаимодестват, за да се получат верна представа и оценка за литературното произведение или цялостното творчество на даден писател. Единствено пътят на взаимодействие на литературоведските дисциплини може да спомогне за обогатяването и задълбочаването на специфичните резултати на отделните дисциплини.

Сборникът „Текст и текстология“ няма претенциите да изчерпи проблематиката на текстологията. По-скоро той представя някои моменти от историята на словашката текстология.

Емилия Стаматова